

Сторони в цивільному процесі

Підготував:

Студент 33 групи

Назарчук Андрій Вікторович

План:

- 1.Поняття та ознаки сторін в цивільному процесі
- 2.Цивільно процесуальна правоздатність і дієздатність сторін
- 3.Поняття та види процесуальної співучасті
- 4.Поняття, умови, порядок заміни неналежного відповідача в цивільному процесі

1. Поняття та ознаки сторін в цивільному процесі

- Сторонами в цивільному процесі є позивач та відповідач.
- Позивач (actor) — це особа, на захист суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів якої порушується цивільна справа в суді і розпочинається цивільний процес.
- Позивач є активною стороною, тому що він спрямовує свою вимогу для того, щоб цивільна справа була відкрита з метою захисту своїх прав та інтересів.
- З огляду на зазначене, позивачем іменується та сторона у цивільному процесі, яка звернулася з відповідною цивільною позовною заявою до суду і переконана, що її права порушені чи оспорується.
- В позовному провадженні при розгляді цивільної справи завжди присутня особа відповідача (reus — особа, яка обороняється), під якою розуміється особа, яка за цивільною позовною заявою позивача притягається до відповідальності за порушення чи оспорування її прав та охоронюваних законом інтересів, а також у передбачених законом випадках, й інші особи, на адресу яких спрямована вимога позивача, яка знайшла своє аргументування та вираження у відповідній позовній заяві.
- Прийнято розглядати відповідача як пасивну сторону в цивільному процесі.

Ознаки сторін в цивільному процесі

- Сторони в цивільному процесі характеризуються таким ознаками:
- ними є особи, між якими виник спір про право цивільне;
- вони ведуть процес у справі від свого імені; з приводу їх справи постановляється судом рішення;
- на них поширюються всі правові наслідки законної сили судового рішення;
- вони несуть судові витрати;
- їх правосуб'єктність допускає процесуальне правонаступництво.

- Таким чином, сторонами в цивільному процесі є юридично заінтересовані особи, матеріально-правовий спір між якими є предметом розгляду і вирішення в цивільному судочинстві.
- Сторони є головними учасниками (особами), які беруть участь у цивільній справі, без яких немає сенсу в процесі. Розкриття та висвітлення поняття сторони в цивільному процесі має безпосередній зв'язок з матеріальними правовідносинами.
- Сторони мають у переданій на розгляд суду справі особистий юридичний інтерес, який буде протилежним за матеріальним і процесуальним характером. Матеріально-правовий — визначається спірними матеріальними правовідносинами сторін. Процесуально-правовий — наслідками розв'язання матеріально-правового спору, одержання відповідного рішення суду.
- У цивільному процесі закладений процесуальний паритет сторін, який сформульований у вигляді дозволу для позивача та відповідача використовувати весь арсенал закладених у ЦПК різноманітних прав, які, безумовно, можливо використати для всебічного захисту своїх інтересів у суді. Також для підтримання процесуальної рівноваги у суді передбачені досить зручні механізми впливу на сторони при розгляді цивільного позову, це деякі чітко сформульовані правила у вигляді процесуальних обов'язків, що є результатом досягнення та підтримання рівноваги між сторонами в цивільному процесі.

Цивільно процесуальні права і обов'язки сторін

- Перелік прав та обов'язків, які закладені в ЦПК, можливо класифікувати на 2 групи: загальні та спеціальні.
- До загальних належать такі процесуальні права сторін, які мають також і інші особи, які безпосередньо беруть участь у цивільному процесі, зокрема право знати про дату, час і місце судового розгляду справи, про всі судові рішення, які ухвалюються у справі та стосуються їхніх інтересів, знайомитись з матеріалами справи, заявляти клопотання та відводи, давати усні та письмові пояснення, доводи та заперечення та багато інших (ст. 27 ЦПК).
- Друга категорія прав сформульована законодавцем у ст. 31 ЦПК таким чином, що дає змогу говорити про виведення їх на вищий ієрархічний рівень, ніж загальні права.
- Крім прав, зазначених у ст. 27 ЦПК, позивач має також ряд так би мовити "головних" прав, які активно впливають на розгляд його цивільної вимоги, а саме, право змінити підставу або предмет цивільного позову, збільшити або зменшити розмір позовних вимог або відмовитися від цивільного позову.
- Позивач має право протягом усього часу розгляду справи збільшити або зменшити розмір позовних вимог (але не може змінити підставу або предмет позову протягом усього часу розгляду справи), відмовитися від позову, а відповідач має право визнати позов повністю або частково. При цьому треба враховувати положення ст. 193 ЦПК, відповідно до якої під час судових дебатів не можна подавати нові докази, заяву про залишення позову без розгляду, збільшувати або зменшувати розмір позовних вимог.
- Позивач має право шляхом подання письмової заяви змінити предмет або підставу позову, а відповідач — пред'явити зустрічний позов тільки до початку розгляду судом справи по суті. Згідно зі ст. 173 ЦПК розгляд справи по суті розпочинається доповіддю головуючого про зміст заявлених вимог та про визнання сторонами певних обставин під час попереднього судового засідання, після чого з'ясовується, чи підтримує позивач свої вимоги, чи визнає відповідач вимоги позивача та чи не бажають сторони укласти мирову угоду або звернутися для вирішення спорудо третейського суду. Не слід плутати поняття "судовий розгляд" та "розгляд справи по суті", оскільки до розгляду справи по суті на стадії судового розгляду мають бути здійснені наступні дії: відкриття судового засідання (ст. 163), роз'яснення прав перекладачеві, приведення його до присяги (ст. 164), оголошення складу суду (ст. 166), роз'яснення особам, які беруть участь у справі, їх прав та обов'язків (ст. 167) та інші дії (ст.ст. 168, 171, 172). На цьому етапі позивач має право шляхом подання пись

2. Цивільна процесуальна правоздатність та дієздатність сторін

- **Цивільна процесуальна правоздатність** - це встановлена законом можливість мати цивільні процесуальні права і обов'язки сторони, третьої особи, заявника, заінтересованої особи. Цивільну процесуальну правоздатність мають всі фізичні та юридичні особи (ст. 28 ЦПК).
- Цивільна процесуальна правоздатність фізичних осіб виникає з моменту народження і припиняється зі смертю. Юридичні особи мають процесуальну правоздатність з моменту державної реєстрації. Припинення дії юридичної особи веде до припинення її процесуальної правоздатності.
- Правоздатність у матеріальному праві не тотожна процесуальній правоздатності. Якщо правоздатність у матеріальному праві - це можливість мати відповідні **матеріальні** права та обов'язки, то цивільна процесуальна правоздатність - це можливість мати цивільні **процесуальні** права й обов'язки.
- **Цивільна процесуальна дієздатність** - це здатність особисто здійснювати цивільні процесуальні права та виконувати свої обов'язки в суді (ст. 29 ЦПК), тобто здатність особисто здійснювати процесуальні дії. Цивільна процесуальна дієздатність громадян настає в повному обсязі з досягненням повноліття, тобто з 18 років. Юридичні особи мають процесуальну дієздатність з моменту виникнення. Процесуальні права й обов'язки юридичної особи здійснюються її органами безпосередньо або через представників.
- Повну процесуальну дієздатність можуть набувати фізичні особи, які не досягли повноліття, але зареєстрували шлюб - з моменту реєстрації шлюбу. Також повня цивільна процесуальна дієздатність надається неповнолітній особі, якій у порядку, встановленому законодавством, надано повну цивільну дієздатність (ч.3ст. 29 ЦПК). Матеріальні підстави надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі передбачені у ст. 35 ЦК України.

3. Поняття та види процесуальної співучасті

- Процесуальна співучасть — участь в одній справі декількох позивачів або декількох відповідачів, інтереси і вимоги яких не виключають один одного.
- **Співучасть як самостійний процесуальний інститут характеризується наступними ознаками:**
- 1) співучасники є передбаченими суб'єктами тих спірних матеріальних правовідносин, які входять у предмет судового розгляду;
- 2) співучасники — особи, які беруть участь в одному і тому ж судочинстві;
- 3) право вимоги або обов'язок одного з учасників не виключає права вимоги або обов'язку інших співучасників.
- **Мета процесуальної співучасті** — найзручніше з погляду економії часу і зусиль суду, а також всіх осіб, які беруть участь у справі, здійснення в цивільному судочинстві задачі по захисту прав і законних інтересів громадян і різного роду органів, об'єднань і організацій.

Види процесуальної співучасті

- **По-перше**, залежно від того, на чийй стороні виступає співучасник, цивільна процесуальна співучасть поділяється на:
 - 1) **активну** (на стороні позивача декілька співучасників). Наприклад, у разі пред'явлення позовів про відновлення на роботі декількома працівниками, звільненими на одній і тій же підставі, проти одного і того ж працедавця;
 - 2) **пасивну** (на стороні відповідача декілька співучасників). Наприклад, у разі пред'явлення позову одним із співвласників про виділ своєї частки в загальному майні. Як співвідповідачі в цій справі виступають співвласники;
 - 3) **змішану** (і на стороні позивача, і на стороні відповідача декілька осіб). Наприклад, пред'явлення позову про звільнення від арешту (виключення з опису) загального майна. Співпозивачами в такій справі виступають співвласники арештованого майна, а співвідповідачами — боржник, по боргах якого описано майно, і стягувач, тобто особа, на користь якої описано майно.
- **По-друге**, залежно від обов'язковості залучення осіб цивільна процесуальна співучасть може бути необхідною (обов'язковою) і факультативною (необов'язковою). Правовою підставою цієї класифікації служить ч.2 ст.32 ГПК. **Відповідно до вказаної норми процесуальна співучасть допускається, якщо:** 1) предметом спору є спільні права чи обов'язки кількох позивачів або відповідачів (право спільної власності); 2) позовні вимоги впливають з однієї підстави (сумісне спричинення шкоди); 3) вимоги однорідні, хоча і не тотожні за підставами і предметом (позови про виплату заробітної плати до одного працедавця).

4. Поняття, умови, порядок заміни неналежного відповідача

- Виходячи із ст. 119 ЦПК, де йдеться про зміст позовної заяви, саме позивач встановлює відповідача у справі. Пред'являючи позовну заяву, позивач може зазначити відповідачем особу, яка не є носієм спірного обов'язку, тобто неналежного відповідача. При пред'явленні позову суд не завжди здатен одразу ж встановити, чи є позивач або відповідач належними сторонами, оскільки при пред'явленні позову вони є передбачуваними суб'єктами спірних матеріальних правовідносин і питання про їхню належність до справи вирішується тільки на підставі застосування норм матеріального права та з урахуванням поданих доказів у справі.
- За загальним правилом, позов має пред'являтися до суду належним позивачем, тобто особою, яка має право вимоги за позовом, оскільки саме її права, свободи та інтереси порушені, оспорюються або невизнані (ст. 3 ЦПК) та лише до належного відповідача — особи, яка повинна відповідати за позовом. Таке процесуальне право та обов'язок позивача та відповідача бути належним суб'єктом цивільних процесуальних відносин зумовлено матеріально — правовими відносинами, учасниками яких вони є. Належні сторони у цивільному процесі є носіями суб'єктивних прав та обов'язків, які складають зміст матеріально-правових відносин.

- Якщо судом буде встановлено, що позов пред'явлено неналежним позивачем, тобто тією особою, яка не має права вимоги, то суд не може на цій підставі відмовити позивачеві у відкритті провадження у справі (ст.122 ЦПК) чи закрити провадження (ст.205 ЦПК), оскільки такі підстави у цих нормах не передбачено. Суд також із власної ініціативи не може замінювати неналежного позивача, оскільки порушуватиметься такий принцип цивільного процесу, як диспозитивність. Суд має розглянути вимогу неналежного позивача по суті та ухвалити рішення про відмову у задоволенні позову, оскільки неналежний позивач не має права вимоги. Суд за власною ініціативою може лише залучити особу до участі у справі належного, на його думку, позивача, як третю особу без самотійних вимог на боці цього позивача (ст. 36 ЦПК).
- Щодо неналежного відповідача — особи, яка не повинна відповідати за позовом, оскільки не є суб'єктом спірних матеріально-правових відносин та не має обов'язків, які з них випливають, перед позивачем та щодо якої виключається «передбачення», яке мало місце при пред'явленні позову, про його відповідальність перед позивачем, то законом передбачено порядок його заміни.

- **Порядок заміни неналежного відповідача**
- У статті 33 ЦПК об'єднано два інститути: інститут заміни неналежного відповідача та інститут залучення співвідповідачів.
- У ЦПК не конкретизовано, на якій стадії процесу суд може провести заміну неналежного відповідача, тільки зазначається, що така заміна може відбуватися без припинення розгляду справи (ч. 1 ст. 33 ЦПК).
- **Випадки заміни неналежного відповідача:**
- Заміна неналежного відповідача може мати місце: за клопотанням позивача та ініціативою суду, тому що саме до компетенції суду належить перевірка процесуальної правосуб'єктності осіб, які беруть участь у справі.
- **Заміна неналежного відповідача відбувається:**
- 1) за клопотанням позивача (ч. 1 ст. 33 ЦПК) (а також третьої особи з самостійними вимогами до відповідача чи обох сторін. — С. Ф.);
- 2) за ініціативою суду та при наявності згоди позивача;
- 3) за ініціативою суду та при відсутності згоди на це позивача.
- При заміні неналежного відповідача на належного їх згода на вибуття чи вступ у процес не вимагається.

